

Факултет Филолошки

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука

Број захтева:

Датум:

ЗАХТЕВ**за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији**

Молимо да, сходно члану 46. ст.5. тач. 4. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Виолета (Петар) Илић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под називом:

Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског језика

Универзитет је дана 15. 12. 2010. својим актом под бројем 612-18/388/09 дао сагласност на предлог теме

докторске дисертације која је гласила:

Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Виолета (Петар) Илић

(име, име једног од родитеља и презиме)

Образована је на седници одржаној 26. 5. 2010. , одлуком Факултета под бр. 1204 , у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област
1. др Радмило Маројевић	редовни професор	филологија
2. др Драгољуб Величковић	редовни професор	филологија
3. др Драгана Мршевић Радовић	редовни професор	филологија
4.		

Наставно- научио веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 30. 6. 2010. године.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-начног већа факултета о усвајању извештаја .
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

Проф. др Слободан Грубачић

Бр. 1606
07 JUL 2010 11

БЕОГРАД

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 30. јуна 2010. године, донело је

ОДЛУКУ

Прихвата се с позитивном оценом извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Виолета Илић предала под насловом: "Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика".

У Комисију за одбрану именују се:

1. др Радмило Маројевић, ред. проф.
2. др Драгољуб Величковић, ред. проф.
3. др Драгна Мршевић-Радовић, ред. проф.

Доставити:

- Именованом-ој,
- Комисији,
- Одсеку за опште и правне послове,
- Архиви.

ДЕКАН
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. др Слободан Грубачић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО: 31. MAJ 2010

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
	1055/2		

СЕКРЕТАРИЈАТУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

Београд

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 26. маја 2010. године изабрало нас је у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је предала мр ВИОЛЕТА Илић, асистент на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, под насловом „Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика“.

Извештај Комисије:

а) Предмет, задаци, грађа и методологија рада: Виолета П. Илић. *Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика*. Докторска дисертација. Београд, 2010, с. [7] + 1–219; [2] + 1–96 [= Прилог 1]; [2] + 1–86 [= Прилог 2].

1. Као што је у реферату за одобрење теме истакнуто, предмет ове докторске дисертације је истраживање појаве лакуне у руском и српском језику. Овај проблем је веома интересантан с тачке гледишта његове изражености у области еквиваленције и не само у овим језицима. Иако је то проблем са којим се свако ко се бави неким страним језиком свакодневно среће, тј. при свакој језичкој конфронтацији, одмах треба рећи да се о овоме не може наћи директних и готових одговора.

Лакуна се, као лингвистички и књижевни појам, у речницима углавном дефинише као „празнина, недостатак, празно место у тексту“. Све остало, што је веома значајно за дати појам у конкретном језичком контакту, углавном остаје необјашњено и врло мало се, или нимало, томе до сада поклањала пажња. Ипак, овај проблем као и сваки други, има своју теоријску и практичну страну, па је ово истраживање било у том смеру и конципирано.

Кандидаткиња је прво морала претрести теоријско питање — шта су лакуне и да ли тај термин има исти смисао примењен на било који језички ниво? Тако се нпр. у граматици под тим термином подразумева прерасподела функција међу постојећим елементима система (руског и српског), а у лексици је то непопуњено место на том нивоу (нпр. безеквивалентна лексика).

У дескриптивном делу рада кандидаткиња је усресредила пажњу на лексичке лакуне у речничком прегледу и на преводе књижевних дела, а затим је испитивала који су њихови узроци, нпр. другачије реалије, неједнако развијена терминологија и сл. У сваком језику постоје речи које немају еквивалент изражен само једном речју у другом језику, већ се преносе на други језик на разне начине — синтагмом, реченицом и сл. Међутим, проблем није само у одсуству одговарајућег денотата у датом језику већ и у томе да једном језику као да није „важно“ да разликује оно што други разликује (нпр.: четири руске речи стоянка, станция, вокзал, остановка имају еквивалент у српском — станица, али се не објашњава која је то станица). Зато се превод речи мора стављати у шири контекст: железничка станица, такси станица, станица метроа, аутобуска, трамвајска, тролејбуска станица).

Предмет ове дескрипције у најужем смислу речи одређен је као конфронтативна анализа лакуна на лексичком плану руског и српског језика, и то на прегледу речничког корпуса и превода књижевних дела, јер је лакуна, пре свега, преводилачки проблем. Кандидаткиња укључује и испитивање фразеолошких и паремиолошких лакуна у руском и српском језику. Разлике међу језицима, условљене културним разликама, најизразитије се манифестују у лексици и фразеологији, посебно ако су номинативна језичка средства најдиректније повезана са ванјезичком стварношћу. Све то има и стилистички аспект.

2. Основни метод који се у овом истраживању користио јесте метод конфронтативне анализа, што није искључивало и неке друге приступе и поступке када се за тим указивала потреба.

Наиме, осим конфронтативног метода у раду су примењивани и други методи: метод синхроног описа, метод интерпретационе анализе, метод концептуалне анализе на лексичко-семантичком, творбено-морфолошко-синтаксичком и стилистичком плану, као и компаративно-историјски метод при тумачењу и расветљавању етимологије појединих лакуна у оба језика.

3. Испитивање се, пре свега, заснива на корпусу двојезичних руско-српских и српско-руских општекњижевних и стручних речника, као и преводима појединих књижевних дела.

Истраживања која су досада рађена, а тичу се лакуна, мало су се односила на руско-српски план: наши аутори су о томе углавном узгред говорили у оквиру теорије превођења (М. Стојнић, Р. Маројевић, Б. Човић, М. Сибиновић). У теоријском разматрању кандидаткиња се послужила досадашњим истраживањима на руско-енглеском (Л. С. Бархударов, Ј. М. Верешчагин, В. Г. Костомаров), руско-француском (В. Финк) или у мањој мери руско-шпанском плану (В. С. Виноградов) да би приказала кроз практичне примере руско-српски план лакуне на корпусу пет двојезичних руско-српских речника и једног српско-руског речника: *Руско-српскохрватски речник* (у ред. Б. Станковића), Москва – Нови Сад, 1988, Р. Ф. Пољанец, С. М. Мадатова-Пољанец, *Руско-хрватски речник*, Загреб, 1973; М. Московљевић, *Речник руског и српскохрватског језика*, Београд, 1963; С. Ивановић – Ј. Петрановић, *Руско-српскохрватски речник*, Москва, 1966.; Р. Маројевић, Милена Маројевић, В. О. Можајева, *Основни руско-српскохрватски речник*, Москва – Београд, 1985; И. И. Толстој, *Српско-хрватско-руски речник*, Москва, 1982. и др. Консултовала је и бројне једнојезичне речнике руског језика: етимолошке, речнике жаргонизама, страних речи (у оба језика) и др., чију потпуну библиографију наводи у библиографском одељку рада. Анализа је сконцентрисана на лексички ниво, али се даје преглед морфолошко-синтаксичко-стилистичко-лакунарних појава на плану оба језика.

Основни корпус лакуна на коме је рађена анализа, и који је дат у два прилога на крају рада, узет је из *Руско-српског речника* у ред. Б. Станковића и *Српско-руског речника* И. И. Толстоја. Први је послужио за анализу лакуна у руском језику на плану српског, а други — за анализу српских лакуна на плану руског језика.

Анализа лакуна са лексикографског становишта је рађена на више нивоа. Најпре је урађена анализа сваке појединачне лакуне на основу њене семантике, тј. да ли се она попуњава у другом језику (српском/руском) истом лексемом, дакле она се транслитује и уз то има објашњење допунском синтагмом од две или више речи, искључиво синтагмом и опет једном речју и синтагмом од две или више речи. Први тип лакуна је назван *лингвистичка* (Л) или лакуна у правом смислу, други тип — лакуна у ужем смислу (У) и трећи — лакуна у ширем смислу (Ш). Разлика између првог и трећег типа

је у томе што се лингвистичка лакуна базира на културолошком моменту који и јесте главни дистинктивни елеменат за ову класификацију.

Осим са лексико-семантичког као основног становишта, а у оквиру њега паремиолошко-фразеолошког, лакуне су посматране и са морфолошког и синтаксичког становишта — у смислу недостатка граматичког облика, односно, синтаксичке конструкције у другом језику (српском), као и са стилистичког и творбеног становишта.

Истраживање лакуна на лексикографском плану теоријског карактера нашло је своје практично уобличење на преводилачком плану кроз анализу превода М. Сибиновића, М. Чолића, З. Коцић, М. Јовановића, Н. Николића, Н. Николић-Бобић, Ј. Дреновац, Ј. Спаић-Матијашевић, Р. Маројевића и М. Маројевић, Б. Ковачевића, П. Митропана итд. дела великих руских писаца: Ф. М. Достојевског (*Подросток*), А. Н. Толстоја, (*Хождение по мукам, Петр Первый*), Л. Н. Толстоја (*Анна Каренина*), А. П. Чехова (*Рассказы и повести*), И. С. Тургенева (*Дворянское гнездо*), В. В. Мајаковског (*Стихотворения*), Н. В. Гогоља (*Вечера на хуторе близ Диканьки*), В. Каверина (*Рассказы*), И. Буњина (*Повести и рассказы*).

Иако пореклом веома блиски језици, руски и српски су показали да и у области лакуна постоје бројне специфичности које постају упечатљивије на плану оног другог (руског/српског) језика.

Стога и првенствени циљ овог рада јесте да да допринос како преводилачким тако и лингвистичким истраживањима безеквивалентности управо на плану руског и српског језика (јер досад у тим оквирима није било сличног истраживања).

б) Структура рада

1. Рад је конципиран као јединство три међусобно повезана дела.

У првом делу „Теоријска разматрања о лакунама“ [с.7–40], теоријска база лакуна се сагледава кроз следећа поглавља: 1.1. Лакуна као лингвистички и културоносни феномен и досадашња теоријска достигнућа и разматрања овог проблема, са даљом поделом на одељке: 1.1.1. Преглед тумачења појма лакуна у теоријској литератури; 1.1.2. Лакуна и реалије; 1.1.3. Лакуне и безеквивалентне јединице у лексичком систему језика; 1.1.4. Структура лакуна; 1.2. Могућности класификације лакуна; 1.3. Могућности превођења лакуна.

У другом делу се посматрају „Лакуне као лексикографски проблем“ [с.41–159] у оквиру више поглавља, међу којима су: 2.1. Семантизација лакуна у речницима; 2.2. Морфолошки аспект лакуна; 2.3. Творбени аспект лакуна; 2.4. Синтаксички аспект лакуна; 2.4.1. Неодређеноличне реченице као синтаксичке лакуне; 2.4.2. Уопштеноличне реченице као синтаксичке лакуне; 2.4.3. Безличне реченице као синтаксичке лакуне; 2.5. Стилистички аспект лакуна; 2.5.1. Књижевно-језичке лакуне; 2.5.2. Разговорне лакуне; 2.5.3. Историографске лакуне; 2.5.4. Терминолошке лакуне; 2.5.5. Оказионалне одреднице у двојезичним руско-српским речницима у стилистичкој карактеризацији лакуна; 2.6. Фразеологизми као лакуне; 2.7. Паремиолошки аспект лакуна; 2.8. Специфичне појаве код лакуна.

Трећи део рада „Лакуне као преводилачки проблем“ [с.160–208] посвећен је питањима превођења лакуна у књижевним делима, где се на илустративан начин анализирају могућности превођења лакуна са различитих аспеката који су пројекција теоријско-лингвистичких аспеката манифестовања лакуна, приказаних у другом делу рада, а на примерима превода књижевних дела руских класика: А. С. Пушкина, И. А. Буњина, А. П. Чехова, А. Н. Толстоја, Л. Н. Толстоја. Осим тога, трећи део садржи анализу лакуна у оквиру антропонима и топонима укључујући проблем њиховог превођења на српски језик, као и лакуне у именима ликова из фолклора. Један краћи одељак посвећен

је лакунама као интерјезичкој појави. Отуда и трећи део рада садржи неколико поглавља. Ту су: 3.1. Преводи лакуна у књижевним делима руских писаца; 3.2. Поређење превода Р. Маројевића и М. Ивковића романа *Подросток* Ф. М. Достојевског са стано-вишта лакуна; 3.3. Властите именице као лакуне и проблем превођења; 3.4. Лакуне у именима ликова из руског фолклора; 3.5. Трансјезичке појаве код лакуна.

2. На почетку рада су „Уводна разматрања“ [с.1–7], а на крају Извори [с.209–211], Речници [с.212–213] и Литература [с.214–219].

3 На крају рада, у два прилога са посебним пагинацијама, дата ^{су} два двојезична речника лакуна које је кандидаткиња саставила, први на основу руско-српског речника у ред. Б. Станковића, а други према српско-руском речнику И. Толстоја. На речник лакуна кандидаткиња се позива током анализе. Он је јединствен и својеврстан, не само зато што је први и за сада једини ове врсте код нас, већ што може бити полазиште каснијим речницима из ове области. Списак лакуна према наведеним речницима наведен је у прилозима раду, јер он представља базни лексички корпус на основу кога је извршена анализа лакуна у дисертацији, али има и самостални значај.

б) Оцена рада „Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика“

Рад је урађен исцрпно, прегледно и с познавањем све релевантне проблематике те представља несумњив допринос не само конфронтативној граматици, лексикологији и теорији превођења на руско-српском плану него и славистици уопште. Дотеран после јавне одреде ^{се} и након уклањања неких мањих недостатака на које ће кандидаткињи бити указано на одбрани, рад ће објављивањем попунити празнину и у научном и у стручном погледу у славистичкој литератури.

Ментор при изради докторске дисертације био је проф. др Радмило Маројевић.

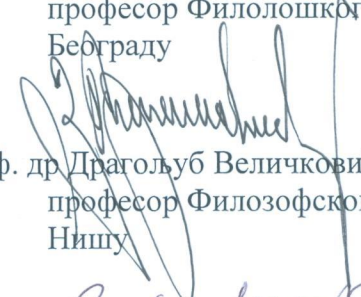
На основу свега изложеног, Комисија препоручује Већу Филолошког факултета да рад *Лакуна као лексикографски и преводилачки проблем на плану руског и српског језика* магистра ВИОЛЕТЕ Илић прихвати као докторску дисертацију и да кандидата позове на одбрану.

Датум: 12. јун 2010.

Чланови Комисије:

1. Проф. др Радмило Маројевић, редовни
професор Филолошког факултета у
Београду

2. Проф. др Драгољуб Величковић, редовни
професор Филозофског факултета у
Нишу

3. Проф. др Драгана Мршевић-Радовић, ванредни
професор Филолошког факултета у
Београду